

Via Crucis

Karol Gazdík

22. marca 2024 ✝ Cirkev

„Krížová cesta je starobylá a stále používaná modlitba rímskokatolíckej Cirkvi, v ktorej veriaci rozjímajú o utrpení Ježiša Krista obvykle konkretizovanom v jednotlivých zastaveniach Jeho krížovej cesty z Pilátovho domu až na horu Golgota po Via Dolorosa. Modlí sa zvyčajne cez pôstne obdobie, viacerí svätí sa ju modlili veľmi často. Modlitba sa vyskytuje aj v niektorých anglikánskych, luteránskych a iných cirkvách. Pôvod krížovej cesty siaha k dávnyim púťami do Jeruzalema. V 15. a 16. storočí františkáni začali budovať zastavenia krížovej cesty aj v Európe.“

Tolko nám o krížovej ceste píše online encyklopédia Wikipédia. Nakoľko ešte prežívame pôstne obdobie, ktoré je aktuálnym časom na zamýšľanie sa nad Pánovým utrpením, dovoľm si priniesť čitateľom portálu Christianitas.sk ďalšie známe či menej známe fakty o tejto hlbavej tradičnej pobožnosti Cirkvi.

Krížová cesta, čiže rozjímanie a vrúcne uctenie si prehorkého utrpenia a smrti nášho Spasiteľa, je medzi všetkými katolíckymi pobožnosťami dušiam najprospešnejšia a na duchovné milosti najhojnejšia. Sám sv. Augustín hovorí, že: *„... nič nie je tak spasiteľné, ako každodenne sa rozpomínať, ako mnoho Boh pre nás trpel.“* Svojím postrehom sa pripája aj sv. Ján Zlatoústý, ktorý hovorí: *„Medzi všetkými dobrými skutkami nepomáha žiadny viac ku spaseniu, ako rozjímanie o utrpení Krista.“* Cirkev ako starostlivá Matka práve pre veľkú prospešnosť krížovej cesty neustáva v povzbudzovaní svojich detí ku konaniu tejto pobožnosti, predstavujúc v sochách a obrazoch umučenie Spasiteľa na krížovej ceste v Jeruzaleme a odmeňujúc túto pobožnosť hojnými odpustkami.

Via Dolorosa

Hneď od dôb raného kresťanstva sa uberali nábožní kresťania na tie miesta v Jeruzaleme, ktorými Ježiš Kristus kráčal: od Pilátovho súdneho domu, cez Kalváriu, až ku hrobu v skale, kam dal Jozef z Arimatie uložiť sväté telo nášho Pána. Ide o cestu známu ako *Via Dolorosa*, v preklade Bolestná cesta, ktorá sa stala predobrazom krížových ciest. Má deväť zastavení a ďalších päť je vo vnútri Baziliky Svätého hrobu. Najstaršie použitie slova „zastavenie / stanica / štácia“, ako je aplikované na obvyklé zastávky pozdĺž *Via Dolorosa* v Jeruzaleme, sa vyskytuje v rozprávaní anglického pútnika Williama Weya, ktorý navštívil Svätú zem v polovici 15. storočia a opisoval pútnikov po stopách Kristových na Golgotu. V roku 1521 bola vytlačená kniha s názvom *Die geystlich Straß* (nemecky „duchovná ulica“) s ilustráciami staníc vo Svätej zemi.

Via Dolorosa v Jeruzaleme – deviate zastavenie

zdroj: famouswonders.com

Medzi prvými, kto túto krížovú cestu pobožne absolvoval, bola samozrejme Preblahoslavená Panna Mária, ktorá hneď po Ježišovej smrti, spolu so sv. Jánom, navštívila všetky miesta bolesti a múk, ktoré Ježiš Kristus svojím utrpením posvätil. Túto krížovú cestu medzi inými pobožne prešla aj sv. Helena, matka cisára Konštantína, a to vo vysokom veku. Potom to bol aj Herakleios, cisár a horlivý ctiteľ sv. Kríža. Podľa správ Učiteľa Cirkvi sv. Hieronyma, ktorý sám žil v Betleheme, boli spomínané posvätné miesta hojne navštevované množstvom biskupov a mučeníkov.

Avšak ťažko je chudobným a chorľavým veriacim zo vzdialenejších krajín absolvovať zbožnú návštevu Jeruzalema. Dnes sú síce tieto miesta ďaleko dostupnejšie, no i tak si cestu do Svätej zeme nemôže každý dovoliť. O to náročnejšie to však bolo v dobách minulých. Preto vystavali mnohí pobožní pútnici, vracajúci sa domov zo Svätej zeme, aj vo svojej vlasti podobné krížové cesty a to v rovnakom rozmere jednotlivých štácií, ako sú skutočne v Jeruzaleme. Tieto snahy o výstavby krížových ciest boli určené práve tým, ktorí nemohli podniknúť tak ďalekú cestu. Takto sa aspoň trochu stávali účastníkmi mnohých milostí, plynúcich zo zbožného a živého si predstavovania utrpenia Pána. Medzi inými vystaval ct. P. Alvarus, ktorý sa vrátil zo Svätej zeme, v Córdobe (v Španielsku) kaplnku, v ktorej sa na štrnástich zastaveniach vyobrazovala celá cesta na Kalváriu.

Herakleios, sprevádzaný Helenou, vracia Kristov kríž do Jeruzalema.

zdroj: wikimedia commons

Poslanie františkánov

Po obliehaní v roku 1187 podľahol Jeruzalem silám Saladina, prvého sultána Egypta a Sýrie. O štyridsať rokov neskôr boli členovia františkánskeho rádu vpustení späť do Svätej zeme. Ich zakladateľ, František z Assisi, mal Kristovo umučenie v osobitnej úcte. Aj preto v roku 1217 sv. František položil základy pre Kustódiu Svätej zeme. Úsilie františkánov bolo uznané, keď ich pápež Klement VI. v roku 1342 oficiálne vyhlásil za správcov svätých miest a kanonicky ustanovil Kustódiu Svätej zeme ako františkánsku provinciu, ktorej členovia mali za úlohu chrániť kresťanské miesta. Od tej doby zbožní františkáni vo všetkých chrámoch svojho rádu zriaďovali „14 štáci jeruzalemských“.

Prvé počiatky tejto obľúbenej pobožnosti treba teda hľadať v ráde sv. Františka. V 17. storočí sa začali mnohí pobožní rehoľníci tohto rádu zamýšľať nad tým, ako upadla návštevnosť Svätej zeme. Totiž v dobe križiackych vojen nielen jednotlivci, ale i celé zástupy vydávali sa na púť do Jeruzalema. Preto boli františkáni toho názoru, žeby sa mohla mnohým veriacim poskytnúť akási náhrada za toto putovanie do Svätej zeme, ktorú im nemožno absolvovať kvôli osmanskému nebezpečeniu. K tomu mali poslúžiť vhodné sochy a obrazy, ktoré by o čosi živšie „oné okamžiky utrpenia“ v mysliach veriacich stvárnili.

Sv. Leonard z Porto Maurizio a krížová cesta

Svätý Leonard z Porto Maurizio, kňaz rádu sv. Františka, bol obzvlášť veľkým milovníkom sv. Kríža. Nechcel nič viac poznať, ako ukrižovaného Ježiša Krista. Keď sa ku koncu 17. a na začiatku 18. storočia silno rozmáhala po Taliansku bezuzdnosť mravov a chladla sv. viera, nepoznal lepšieho prostriedku proti tomu zlu, ako práve pobožnosť krížovej cesty. V jednom zo svojich spisov vyzýval biskupov a farárov, aby sa všemožne pričinili o to, že sa v každej osade zriadi a bude konať pobožnosť krížovej cesty, ktorá bola podľa

neho „pevnou hrádzou proti záhubnému prúdu nešľachetnosti“. Bol názoru, že krížová cesta je skutočným „protijedom nešľachetnosti, závorou proti rozbúreným náruživostiam a pobúdkou pre srdce“.

Tento svätec vynaložil naozaj všetky svoje prostriedky a možnosti na to, aby rozširoval pobožnosť i výstavbu krížových ciest. Prvú zriadil v kláštore svojho rodiska a druhú v kláštornej záhrade. Keď však od pápeža Benedikta XIII., Klementa VII. a Benedikta XIV. zvláštnym pápežským prípisom dostal dovolenie zriaďovať krížovú cestu i mimo rehoľných kostolov, teda vo všetkých chrámoch Pána, jeho horlivé šírenie tejto pobožnosti už skutočne nemalo žiadne hranice. Napríklad aj v rímskom Koloseu bolo práve na základe jeho pričinenia postavených 14 kaplniek, v ktorých predstavovali sa stanice Spasiteľovej krížovej cesty. Počet ním zriadených krížových ciest sa približuje k číslu 772. Okrem toho aj spísal zvláštne, no veľmi dojímavé rozjímania a tlačou ich vydal pre potreby ľudu.

Sv. Leonard z Porto Maurizio

zdroj: assisiofm.it

Odpustky

Františkáni týmito svojimi aktivitami zriaďovania a rozširovania krížových ciest aj dúfali, že zbožný ľud začne do ich chrámov početnejšie chodiť. K tomuto cieľu boli ešte potrebné odpustky. Preto pochopiteľne žiadali, aby Apoštolská stolica udelila františkánskym chrámom a krížovým cestám v nich zriadených tie isté odpustky, aké dosahujú pútnici v Jeruzaleme pri každom zastavení cesty, ktorú prešiel náš Spasiteľ na horu Kalvária.

Blahoslavený Inocent XI. vyhovel tejto zbožnej žiadosti a udelil vo svojom pápežskom liste dňa 5. septembra 1686 odpustky všetkým františkánskym chrámom. Benedikt XIII. následne vo svojom breve *Inter plurima* z 3. marca 1726 rozšíril platnosť týchto odpustkov, získaných krížovou cestou. Všetci veriaci ich tak odteraz mohli získať kedykoľvek a to vykonaním pobožnosti krížovej cesty v niektorom z chrámov rádu sv. Františka. Okrem toho Benedikt XIII. dovolil, aby sa tieto odpustky mohli venovať i duším v Očistci na

spôsob príhovoru.

Benedikt XIV. vo svojom breve *Cum tanta* zo 16. januára 1741 zas dovolil františkánskym kňazom, aby zaviedli krížovú cestu aj v kostoloch alebo kaplnkách, ktoré prislúchajú ku kláštorom alebo nemocniciam. Samozrejme musela zriadeniu krížovej cesty predchádzať žiadosť farára alebo predstaveného tohože „ústavu“ a udelenie povolenia od biskupa. Dotyčný pápež si to evidentne časom ešte premyslel, pretože 30. augusta 1746 dovolil, aby františkáni v každom farskom chráme s povolením biskupa tej diecézy mohli zriadiť krížovú cestu. No a „do tretice všetko dobré“, v tom istom roku privolil Benedikt XIV., aby sa krížová cesta s biskupským súhlasom zaviedla aj v iných kostoloch (mimo farského chrámu) a kaplnkách, s tým, že mohla byť aj „dvojitá“ – jedna v kostole a druhá vonku.

Kongregácia sv. odpustkov však dodatočne nariadila dekrétom z 30. júla 1748, že k zriadeniu novej krížovej cesty nepostačí len ústne povolenie diecézneho biskupa, no musí byť udelené písomne. Dôvodom bola aj možnosť sa v prípade potreby povolením preukázať.

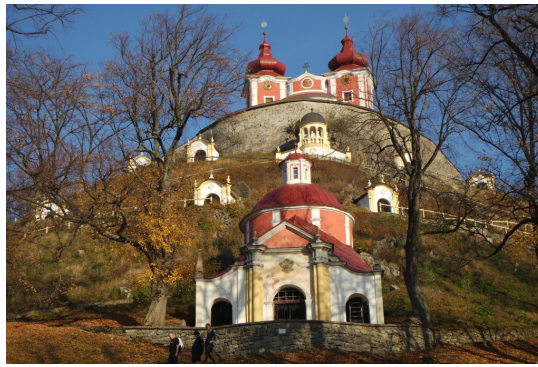
Prax krížovej cesty a získanie odpustkov

Krížová cesta máva 14 zastavení, štácií, staníc (obrazov alebo sôch), ktoré *Nábožné výlevy* opisujú takto:

- „1. *Pilát vynáša ortiel smrti nad Kristom;*
2. *Kristus berie kríž na ramená svoje;*
3. *Kristus po prvé padá pod krížom;*
4. *Blahoslavená Panna Mária prichádza Kristovi v ústrety;*
5. *Na Šimona Cyrenského kríž je vložený;*
6. *Veronika Kristu rúcho podáva;*
7. *Spasiteľ po druhé padá pod krížom;*
8. *Ženy jeruzalemské plačú nad Ježišom;*
9. *Kristus po tretíkrát padá pod krížom;*
10. *Kristus obnažený a žľchou i octom napájaný;*
11. *Kristus ukrižovaný;*
12. *Spasiteľ na kríži umiera;*
13. *Telo Kristovo snímajú z kríža;*
14. *Telo Kristovo uložené do hrobu.“*

Krížová cesta sa v súčasnosti nachádza snáď v každom chráme a je jeho neoddeliteľnou súčasťou. Obyčajne visí prvý obraz, čiže zastavenie, hneď pri hlavnom oltári a to na strane epištoly. Ostatné obrazy sú od neho zavesené pozdĺž chrámových stien v primeranej vzdialenosti od seba a to tak, aby sa posledné zastavenie nachádzalo opäť blízko oltára, no tentoraz na strane evanjelia.

I pod šírým nebom nachádzame kaplnky so sochami alebo obrazmi krížovej cesty, zvlášť blízko pútnických miest, často na kopcoch a horách, ktoré sa potom aj príznačne označujú „*horou kalvárskou*“. Keď sa v obmedzenom priestore chrámu nábožný kresťan, modliaci sa krížovú cestu, len o niekoľko krokov ďalej od jedného zastavenia k druhému pohybuje, môže si na takej „*exteriérovej*“ a kopcovitej Kalvárii predstaviť omnoho živšie cestu utrpenia Krista. Doslova môže mať pocit, že skutočne vystupuje za Kristom na Golgotu.

Baroková kalvária v Banskej Štiavnici – súbor pozostávajúci z troch kostolov, devätnástich kaplniek a súsošia Panny Márie.

zdroj: flickr.com / Gábor Tikos

Pozrime sa teraz na to, čo sa hovorilo o odpustkoch za krížové cesty kedysi a čo sa hovorí dnes. Obežník Ostrihomského arcibiskupstva z 8. marca 1873 pod č. 1150 hovoril o odpustkoch za krížové cesty nasledovné:

„Kto pobožne a podľa predpisu vykoná pobožnosť krížovej cesty, ten dosiahne odpustky na sto dní každý raz, a kto ju vykonáva pol hodiny bez pretrhnutia, alebo aspoň štvrt hodiny každý deň cez celý mesiac, ten, ak opravdivo ľutujúc za hriechy, pristúpi k sviatostiam pokánia a Oltárnej, a modlí sa pobožne za svornosť kniežat kresťanských, za vykorenenie kacírstiev a za povýšenie Matky svätej Cirkvi, dosiahne plnomocné odpustky raz za mesiac. A odpustky krížovej cesty môžu byť obetované za duše v Očistci.“

Súčasnú informáciu o odpustkoch za krížové cesty som našiel napríklad na stránkach verbistov:

„Kto koná pobožnosť krížovej cesty pred zastaveniami, môže za obvyklých podmienok získať úplné odpustky. Vyžaduje sa, aby sa pohyboval od jedného zastavenia k druhému a rozjímal o umučení a smrti Ježiša. Ak sa koná pobožnosť verejne, stačí, ak sa pohybuje ten, čo vedie pobožnosť. Tí, čo sa pre vážnu prekážku nemôžu zúčastniť na krížovej ceste, môžu získať tie isté odpustky, a to čítaním a rozjímaním o umučení a smrti Ježiša aspoň nejaký čas, napríklad štvrt hodiny.“

Smolenická kalvária – jedenáste zastavenie

zdroj: archív autora, K. Gazdika (FOTO autor)

A ako sa má krížová cesta konať? *Nábožné výlevy* o tom píšu, že Cirkev svätá žiada:

„1. Aby ten, kto krížovú cestu koná, skutočne od jedného zastavenia k druhému kráčal, aby i telesne sprevádzal Krista na ceste utrpenia jeho. Ak by ale pre veľký nával veriacich a pre obmedzenosť miesta nemohol z miesta na miesto kráčať, má sa aspoň tvárou svojou zakaždým obrátiť k tomu zastaveniu, o ktorom rozjímať hodlá.

2. Aby sme pri krížovej ceste nábožne rozjímali o utrpení Kristovom vôbec a o každom vypodobnenom tajomstve zvlášť. Nie sú však od Cirkvi svätej žiadne určité modlitby predpísané, ktoré by sa museli konať pri tejto pobožnosti; ponecháva sa to na vôľu každému kresťanovi, či sa pri každom zastavení chce pomodliť jeden alebo viac Otčenášov alebo niekoľko primeraných modlitieb, akých sa v knihách modlitebných hojne nachádza.“

Na záver ešte posledná myšlienka. Uprostred pokušení a protivenstiev tohto sveta, pripomínajme si pamiatku umučenia a smrti Krista, pretože: *„Nie je inej cesty k životu a k pravému vnútornému pokoju, ako cesta svätého Kríža.“*

Hlavným zdrojom pre článok boli Nábožné výlevy Andreja Radlinského z roku 1906.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/via-crucis/>